נזיר ועושה פסח שהלכו בקבר התהום בשביעי שלהן טהורים מאי טעמא לא אלימא טומאת התהום למיסתר מתיב רבא ירד ליטהר מטומאת מת מטא שחוקת מטא טמא. אלמא היכא דאתחזק בטומאתו לא מטהרינן בטומאת התהום: **אמר** ליה **מודינא לך בנזיר דמחוסר תגלחת.**

פי' תגלחת טומאה ומתני' איירי היכא דמחוסר תגלחת שהרי אף טבילה הוא מחוסר שהרי הוא ירד לטבול וכ"ש תגלחת שאחריה ורב המנונא מיירי בשביעי אחר שגילח דהני דמחוסר הערב שמש בהאי לא קיימן ליה בחזקת טומאת כדמפרש וחזיל: א"ל אף אנא מודינא לך בנזיר ועושה פסח דלא מחוסר ולא כלום. כלומר ואחרי[1] שטבל ואחר שגילח: אמר ליה אביי והא מחוסר הערב שמש א"ל שמשא ממילא ערבא ואף אביי הדר ביה. והודה דשמשא ממילא ערבא ולא חשיב חסרון: **דתניא יום מלאת תביא תוך מלאת לא תביא.** הלי יום מלאת לאו דוקא אלא כלומר חזרה וילדה יום[2] פ"א תביא ב' קרבנות: תוך מלאת. שחזרה וילדה שניה תוך ימי לידה לאשונה לא תביא רק קרבן א': יכול לא תביא על לידה שלפני מלאת אבל תביא על לידה של אחר מלאת. כגון שילדה בשניה ביום ס"ד לילדה ראשונה וחזרה וילדה ביום ס"ד לילדה שניה שהיא תוך מלאת של לידה שניה ולאחר מלאת של לידה ראשונה: ת"ל ביום מלאת[3] דכל תוך מלאת בין לילדה[1] שניה הנפטרת בקרבן של ראשונה אינה מביאה אלא קרבן אחד: ואמר רב כהנא היינו טעמא דמתסרא קרבן: כלומר משום הכי מיפטרא בקרבן אחד לפי שמתוסרת קרבן של לידה ולא יצא שעה שראויה להביא קרבן של לידה ראשונה דבכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה והואיל וילדה שניה לא תוכל להביא קרבן של ראשונה עד מלאת לידה שניה והואיל ולא הספיקה למלאות לידה שניה עד שילדה שלישית ולכך[4] דין הוא שתיפטר היא בקרבן אחד: **התם** נמי מחוסר הערב שמש. כמו והוינן בה התם בלידה שלאחר מלאת אמאי תביא קרבן לידה שניה הא מחסרא הערב שמש כלומר מי לא עסקינן באשה שלא עבלה לסוף שבועיים כל עיקר הרי אף לאחר שמונים אינה ראויה להביא קרבן לידה ראשונה ואפ"ה מביאה קרבן על לידה שלאחר מלאת: **אמר אביי שימשא ממילא ערבא.** כלומר לא מיבעיא חסרון הטבילה שאינו חשוב חסרון שהרי מקוה לפניו ודידו ליטבול אלא אף הערב שמש שאינו בידו לא קחשיב חסרון דשימשא ממילא ערבא ואית דמפרשי אלי דמיתסרא הערב שמש מטבילה דרבנן בסוף [פ"ק] כדאמר בפרק חומר בקודש (חגיגה דף כא.). ולא נהירא חדא דמדאוריתא אמרי'[5] ותו הא לא בעי הערב שמש דקתני התם דמחוסר כיפורים צריך טבילה לקודש והתם דייק טבילה אין הערב שמש לא אמילי אחריינא[6]: **בתחלה.** שלא נודע לו כי קנור שם בקבר: **כדרכו.** בגמ' מפרש אמאי נקטיה: **נוטלו.** נהי[6] דקבר הידוע אמרינן בפרק גנבי הדין (סנהדרין דף מז:) אסור לפנותו התם הוא דוקא בשנודע בו לדעת שנשתר[7] קבור שם אבל בגמלא אמרינן התם מותר ליטלו אחר שלא נודע הקבר לבני אדם נכון לומר כי לאקראי נקבר שם: **תפוסתו.** מפ' בגמ': **מצא** שלשה **אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד שמונה ה"ז שבונת קברות.** כלומר לאיגלאי מילתא כיון דמשכחת אלתא כי בית הקברות היה שם ולכך אסור ליטלו ולפינותו גם צריך לבדוק היטבו ולהלן עשרים אמה כי בודאי שבית הקברות היה שם ורגילים היו לקבור במערות כדאמרי' בשלהי המוכר פירות והתם מפורש להך ליתא דהאי תנא סבר דתוכה של מערה ד' אמות על שמונה כי"ש דבריתא והך שלשה לאו תוך אמרינא אמות אשכחינהו כדמוכח התם דדוחק הכוך אמה ובין כוך לכוך אמה ואלי אמה מקום פנוי סמוך לכותל המערה לשני כתלים הרי תוך ד' אמות שני כוכין ודקאמר מארבע עד שמונה הכי קאמר השלשה מונחין כפי סדר הראוי לקבור שלשה מתים במערה שרחבה ד' אמות וארכה שמונה אמות ומן[8] אמה ואלי שכן המשפט המערה שרחבה ארבעה ואורכה שמונה אמות הלכך שלשה כוכין דהא ליתא כדפרישית: מארבע אמות עד שמונה. ל"ג כהלין מטה וקוברין דגבי חלר הקבר הוא דמיתני בפרק המוכר פירות:

אמר רב המנונא נזיר ועושה פסח שהלכו בקבר התהום בשביעי שלהן טהורים מ"ט דלא אלימא טומאת התהום למיסתר מתיב רבא ירד ליטהר מטומאת המת מטא שחוקת טמא טמא שחוקת טהור טהור א"ל מודינא לך בנזיר שמחוסר תגלחת א"ל רבא אף אנא מודינא לך בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום א"ל אביי והא מחוסר הערב שמש א"ל שימשא ממילא ערבא ואף אביי הדר ביה דתניא יום מלאת תביא תוך מלאת לא תביא יכול לא תביא על לידה שלפני מלאת אבל תביא על לידה שלאחר מלאת ותיפטר משתיהן ת"ל ובמלאת ימי טהרה ביום מלאת תביא תוך מלאת לא תביא אמר רב כהנא שאני הכא דמחסרא קרבן התם נמי מחסרא הערב שמש א"ל אביי שימשא ממילא ערבא: מתני' המוצא מת בתחילה מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו שנים נוטלין ואת תפוסתן מצא שלשה אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד שמונה הרי זו שבונת קברות

בודק

אמר רב המנונא נזיר ועושה פסח. שנטמאו בטומאת מת והוזה עליהן בג' וכשביעי והלכו בקבר התהום בשביעי שלהן ולא נודע לעושה פסח עד שעשה פסחו ולנזיר עד שמנה נזירותו וגילח לנזירות טהרה: **טהורים.** ואע"ג דנטמאו בשביעי שלהן דלא אלימא[6] הך טומאת התהום למיסתר הואיל וכבר עבר ונטהר לכשנטמא בטומאת התהום: **מאיר רבא ירד.** לטבול וליטהר מטומאת המת ונמצא מת משוקע בקרקע המערה טמא שחוקת טמא טמא. והכא נמי כיון דהוי בחזקת טמא בשביעי שלו[3] כשנטמא בקבר התהום לפי שעדיין לא גילח תגלחת טומאה דנזירות ולא העריב שמשו דתגלחת לאחר ביאת מים הוא דאמרי' לעיל בפרק [ג' מיינין] (דף מד:) [3]לוקמייה נמי על מזקתו ולהוי טמא: **אמר ליה מודינא לך בנזיר.** דכיון דנטמא ביום שביעי שלו קודם תגלחת דטמא ואפי' כי לא נודע לו עד לאחר גילוח דטהרה [7]משום דמחוסר תגלחת טומאה כי נטמא בקבר התהום: **דלא מחוסר ולא כלום.** והוי בחזקת טהור [8]כי נטמא בקבר התהום ומספיקא לא מחזקינן ליה טומאה כדתנן שחזקת טהור טהור: **א"ל.** עושה פסח נמי ביום ז' שלו [1] קא מחוסר הערב שמש וקאמר דחזקת טמא טמא: **ממילא ערבא.** וכלא מחוסר ולא כלום דמי: **ואף אביי הדר ביה.** [2]דאמר הערב שמש לאו חסרון הוא דשימשא ממילא ערבא: **דתניא ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא בן שנתו לעלה ובן יונה או תור לחטאת אל פתח אהל מועד אל הכהן.** ל"ג עושה פסח נמי ביום ז' שלו [1] קא מחוסר הערב שמש וקאמר דחזקת טמא טמא: **ממילא ערבא.** וכלא מחוסר ולא כלום דמי: **ואף אביי הדר ביה.** [2]דאמר הערב שמש לאו חסרון הוא דשימשא ממילא ערבא: **דתניא ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת** [3]**יום מלאת תביא.** אם חזרה והפילה ביום מלאת לזכר דהיינו ביום הרביעי ואחר לזכר ביום פ"ז לנקבה תביא שתי קרבנות אבל על אותו שילדה בתוך מלאת לא תביא דאמר קרא זאת תורת היולדת [ויקרא יב:] התורה ריבתה על כמה ולדות שיש לה בתוך ימי לידה שמביאה קרבן א' ואוכלת בקדשים ואין [4]השיור עליה חובה: **יכול לא תביא כו' אבל תביא על שלאחר מלאת.** שאם ילדה נקבה בתוך שמונים [5] ולאחר שעברו פ' דראשונה חזרה וילדה נקבה בתוך שמונים של שניה יכול שתביא קרבן על הראשונה ועל השלישית לפי שהוא לאחר [6]מלאת של ראשונה: **פ"ל ובמלאת.** דמשמע כל זמן שילדה ביום מלאת בשעה שראויה להביא בה קרבן תתחייב בקרבן על שתיהן אבל תוך מלאת לא תביא וזו הואיל והיא בתוך מלאת של שניה לא תביא: **אמר רב כהנא.** כלומר ואמר רב כהנא עלה דההיא שאני הכא בילדה [7]דלאחר מלאת מ"ט לא מחייבא לאיתויי עלה קרבן משום דמחסרא קרבן דכל חדא וחדא דמתילדא לה הויא בשעה שאינה ראויה להביא בה קרבן. ומותבינן עלה דההיא התם נמי ביום מלאת לפ"ז אמאי מייתא קרבן הא מחסרא הערב שמש שהרי היא צריכה להיות חוזרת וטובלת בו ביום אע"פ שכבר טבלה לבסוף י"ד [8]ממחמת לידה כדי להתירה לאכול בקדשים כדתנן במסכת חגיגה בפרק חומר בקודש (דף כא.). שהאוכל והמחוסר כפורים לריכין טבילה לקודש ולריכין הערב שמש דהיינו טבול יום ארוך שאע"פ שטבלה לסוף י"ד אינה אוכלת בקדשים עד סוף פ"ז וצריכה הערב שמש: **אמר אביי.** האיך חסרון דמיעל שימשא לאו שמיה חסרון דשימשא ממילא ערבא והוי לה שעה הראויה להביא בה קרבן מש"ה אמר דביום מלאת תביא. והא מילתא דאביי ורב כהנא לא שמיעא לן היכא אתמא: **מתני' המוצא מת מושכב כדרכו** [9]. [ולא] יוסב ולא ראשו בין ירכותיו ולא הרוג: **נוטלו ואת תפוסתו.** [10]ומפני למקום אחר ואינו חושש שיש כאן במקום הזה שוס מת אחר ומותר לו להלך בכ"מ וכן אם מצא שיש אבל אם מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבע ועד ח' אם יש בין ראשון [11]ולשני מתחילת ארבע לסוף ארבע דהיינו לרוחב המערה או שהן מושכבין בתוך שמונה [12]במדת אורך המערה שהאחד בתחילת אחד והשלישי בסוף ח' דהכי קא מוקים לה אלישע דרבנן ור"ש בפ' המוכר פירות (נ"ב קב.): **פ"ז שבונת קברות.** וקנו מקומן ואע"פ שאין שם כראוי כדגרסי' התם שנפתח לתוכו [13]כוכין ששוכבין מיכן לאורך המערה דאיתרמויי איתרמי דלא הספיקו לקבור שם אלא הללו [שלשה] מתים והואיל וזו שבונת קברות יש לחוש שמא נעשו כאן שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן ואחר בתמצע שהוא שם על שם: ולריך

לפ"א וזהו הערב שמש שלה. וי"ל מי לא עסקי' שאחרה טבילתה עד יום פ"א וצריך אז הערב שמש ואינה מביאה כפרתה עד למחר ואפ"ה קו"ל דבכל ענין אם הפילה יום פ"א מביאה ב' קרבנות ואע"ג דמחסר הערב שמש: **ושני אביי דשמשא ממילא ערבא** ולא מקרי חסרון וכיון שמה שמחוסר הערב שמש לא מקרי חסרון גם מה שאינה יכולה להביא קרבנות בלילה עד למחר לא הוי חסרון דלילה לא הוי מחוסר זמן מידי דהוה אמפלת אור לפ"א לב"ח ואי תיקשי לך ע"כ פלוג ביום פ"א שאם הפילה קודם שטבלה מחוסר מעשה היא [6] ומביאה קרבן א' וה"ג אחר שטבלה נמי מחוסרת הערב שמש דלא פלוג דמתוך דמחוסר טבילה לא מקרי מחוסר מעשה כיון דבידה ליטבול מידי דהוי אילדה אחר מלאת קודם שהביאה קרבנותיה. דכיון דבידה להביאם הוי כאילו הביאתם: וי"מ והא מחוסר הערב שמש דכי נמי טבלה קודם צריך לטבול שנית יום פ"א כדתנן במס' חגיגה פ' חומר בקודש אונן ומחוסר כפורים צריך טבילה

מאי למימרא אלא נקט עושה פסח דלא מחסר מידי בתר טבילה: **א"ל אביי מחוסר הערב שמש.** והיינו רבותיה דרב (כהנא) [המנונא] דאפ"ה קרו ביה חזקת טהור טהור והשיב לו רבא דאין זו רבותא דשמשא ממילא ערבא. כן נ"ל לקיים גירסת הספרים כי ראיתי שאמחקות כל המפרשים: **ואף אביי הדר ביה.** מהאי דקאמר מחוסר הערב שמש: **דתניא יום מלאת תביא.** פי' יולדת נקבה שהפילה יום פ"א תביא ב' קרבנות: **תוך מלאת לא תביא** אם הפילה תוך פ"א לא תביא כדדרשי' במס' נדה (דף ט) זאת תורת היולדת מלמד שמביאה קרבן א' על לידות הרבה: **יכול תביא קרבן א' על לידה שלאחר מלאת** ת"ל זאת: **יכול לא תביא על לידה שלפני מלאת** כדקאמר שאינה מביאה אלא קרבן א' על לידה של תוך מלאת: **אבל תביא על לידה שלאחר מלאת.** כגון שילדה נקבה והפילה נקבה אחרת תוך פ' וחזר והפילה ולד שלישי תוך פ'

ט) דכי רבינו אינו מונן ומולי דע"ס נפל בדבני רבינו ופ"ש.

לד א מיי' פ"ו מהלי' קרבן פסח הל"ל (יג):
לה ב מיי' פ"ט מהלי' ממזרים פ"ב הל"ח:
לו ג מיי' פ"ט מהלי' טומאת מת הל"ג:

נוסחת הריב"ן

ג) טומאת התהום למיסתר הס"ד ואח"כ מה"ד מתיב: ב) ונטמא בקבר התהום ועדיין לא: ג) מוקמינן ליה עכ: ד) דטהרה אבל לעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום והוי בחזקת טהור: ה) ונטמא בקבר התהום מספיקא לא: ו) אנו לא אלימא למסתר דלא מחוסר ולא כלום הס"ד ומה"ד והא מחוסר הערב שמש ונהוי בחזקת טמא הס"ד ואח"כ מה"ד שמשא ממילא ערבא וכמאן דלא מחוסר ולא כלום דמי הס"ד: ז) ואמר: ח) שמוטים של ראשונה: ט) פ' של: י) דתוך מלאת: כ) מטומאת לידה: ל) כדרכו בתחלה שלא היה ידוע מעולם לאיתו ומלאו עכשיו מושכב כדרכו לא יוסב רו': מ) ומפיכו למקום אחר כו' ומותר לו לטולינו למקום אחר שילדה וכו': נ) לשלשי מתחלת: ס) כמדת אורך כו' בתחלת מ' והשלישי בסוף מ' כדאמר בגבא בתרא לטולה מתמיתין דהכא דקא מוקיט לה אלישע רו': ע) בפפתח לתוכו שהוכנין לאורך כו' שמה נעשו שם שתי:

פי' הרא"ש

ואת"ל הא אובל' הוי' שריץ ע"נ שבבת ודע מהו ואת"ל בין דמתעקרא שנעקרה מן הגוף הוי' כי אוכל': שריץ על מי חטאת ומי חטאת צפין ע"פ המים. מי אמרי' הא ודאי משקה הוא וטומאה סמיכתא היא שגם מי חטאת מטמאים או דילמא כיון דאפר מעורב בהן והוא קצת עב הוי כי אוכלא: **אמר רב המנונא נזיר ועושה פסח שהלכו בקבר התהום בו'** שלהן. כגון נזיר שנטמא והזה ושנה וטבל ובו ביום עבר על קבר התהום ולא נודע לו עד שהשלים נזירותו והביא קרבנותיו אינו סותר: **מתיב רבא ליטהר ממטא מת מטא.** אלמא שלא הטמאת התהום סותרת כל ד': **א"ל אביי מודינא לך בנזי' שמחוסר תגלחת.** הלכך אפי' טבל כיון דמחוסר תגלחת סותר ובהכי איירי מתני'. אבל רב המנונא איירי אחר שטבל וגילח ופסקה הימנו טומאת נזי' וה"ה דה"מ לשנויי מתני' בשלא טבל אלא רבותא טפי אשמועי' דאפי' טבל כל זמן שלא גלח סותר: **א"ל רבא אף אנא מודינא לך בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום.** רבא פריך לאביי דאמר דמודה רב המנונא במחוסר תגלחת סותר ואיהו איירי בשגילח. וקא"ל רבא אף אנא מודינא בעושה פסח דלא מחוסר מידי. וא"כ מאי קמ"ל דרב (כהנא) [המנונא] מלתא דפשיטא היא כיון שגלח וטבל הנזי' ועושה פסח דתו לא סתר. וה"ה דהמ"ל כיון שגילח

נוסחת אור השלם

1. ובמלאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לִבַּת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן: ויקרא יב ו

הגהות התוספות

1. צ"ל אחר. 2. צ"ל אף ביום. 3. צ"ל ת"ל ומלאת ימי טהרה ביום מלאת תביא תוך מלאת לא תביא. דכל כו'. 4. צ"ל לכך. 5. צ"ל לריכין. 6. תיבת נהי ממתק וצ"ל והא. 7. צ"ל כי לדעת נשתר. 8. צ"ל אינם מכן לרחבה בשני מוכין כו'.

מוסף רש"י

המוצא מת בתחילה. שלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת, אי נמי נודע שם כאן ואחר כך מצא אינם אחריים מתלה שלא היו יודעין, לא היו שבונת קברות לקנות מקומן, אלא נוטלן ואת תפוסתן עד שיהיו שלשה יודעין או שלשה מתלה (רשב"ם ב"ב קא: עי"ש באור כל המשנה בארוכה).

פי' הרא"ש (המשך)

לשניה שהוא אחר מלאת של הראשונה וה"פ יכול לא תביא על לידה שלפני מלאת לראשון אבל תביא על לידה שלאחר מלאת לראשון אע"פ שהוא תוך מלאת לשני: **ת"ל ובמלאת המשמע דוקא יום מלאת תביא אבל לא של תוך מלאת לא תביא** והאי נמי תוך מלאת של השני הוא. ופ"ב דכריתות פליגי בה ר"י ורבנן דתניא התם ר"י אומר מביאה על הראשונה ואינה מביאה על השניה מביאה על השלישית ואינה מביאה על הרביעית והך ברייתא (ד)[כ]רבנן (כ)[ד]ר' יהודה: **אמר רב כהנא שאני הכא דמחוסר קרבן.** כלומר מה טעם אינה מביאה על השלישית הואיל והוי אחר מלאת של ראשון וקאמר רב כהנא משום שלא הגיע השעה שתוכל להביא קרבן על הראשון הלכך הוי בתוך מלאת לראשון: **התם נמי הא מיחסר הערב שמש** פירוש הטפלת יום פ"א דקי"ל דמביאה ב' קרבנות דאף אור לשמונים וא' מחייבי בה ב' קרבנות ואמאי הא מיחסר הערב שמש. תימה מאי הערב שמש שייך הכא והלא היא טובלת אחר שבועיים וקראת טבולת יום ארוך ואסורה בתרומה עד אור

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

בודק הימנו ולהלן כ' אמה. בפרק המוכר פירות (ב"מ דף קב.) פריך עשרים ותרתין טויין לשתי מערות ששה עשר וחצר הקבר אמריין התם לר"ש דאמר פותח בה שתי מערות של [ב] שש על שמונה הוא כשאחת מן המערות גדולות[1] השניה של נפלים ולכך בשנית סגי בארבע על שש ואיכא דמוקי התם לשתני (דהתם ומתני') דהכא כרבנן דאמרי תוכה של מערה ארבע על שש ופריך תמני סרי טויין ומשני שבדק[2] מערה ראשונה בגלכסון ולחפש ולבדוק היטב ומה שהוא מתעקש עולה לשתי אמות:

מצא א' בסוף כ' בודק הימנו ולהלן עשרים שרגלים לדבר שאילמלי בתחילה מצאו נוטלו ואת תפוסתו. אבל עתה אמצא כבר ג' מתיס אף כשאמצא אחד יש לחוש לשכונת הקברות וצריך לבדוק עד[3] עשרים: **מצא פרט למצוי.** פי' ר"י שאם היה ידוע[4] לא יהא נוטלו כדאמרינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) [קבר הנמצא מותר לפנותו] קבר הידוע אסור לפנותו והא דאמרינן התם פינהו מקומו טהור והכא משמע דיש לו תפוסה אמר ר"י דהתם לא בתפוסה איירי דתפוסה היינו אבל הקרקע בעומק אבל התם בטומאה דרבנן איירי דמדרבנן מטמינן [ג] לתוך כל הקבר לד' רוחות אבל בשבת"ס פירש פרט למצוי דהיינו מ' ידוע ושנים בתחילה בשמוך וקשה לשיטתו דמ"כ בתנא נקט המוצא דהוא הדין לשלשתן ידועין דיש לו שכונת קברות:

פרט להרוג. כדאמרינן בסמוך דמת שחסר אין לו תפוסה ואין לו שכונת קברות: מת שחסר אין לו שכונת קברות. קשה להבין למה ושמא הלכה למשה מסיני הוא: **עובד** כוכבים הוא. דישראל אין קוברין אותו בעין זה: **אחד** ידוע ושנים הוא מוצא עתה בתחילה אין לו שכונת קברות. רשב"ם פי' הלכה למשה מסיני הוא ור"י פי' טעם בדבר דאין לנו [לומר] שכונת קברות ובית הקברות היה הואיל ונקברו שם ג' מתים כיון דש' יודע בתחילה אי איתא דאין דעתו היה לפנותם [ד] ולישאם שם [לקברו] כי היכי דידוע לנו אחד יהיו ידועים לנו אותם שעמו ולא[5] אמרו שכונת קברות אלא או [לשאם] ידועים או לשאם בתחילה: **כמה** שיעור **תפוסה פי' ר' אלעזר.** הוא ר"ל בן פדת שהוא אמורא: נוטל עפר מיחוח וחופר בקרקע בתולה שלש אצבעות. בירושלמי מפרש שמוהל המת יורד **פרט למצוי.** פרשב"ם פרט לידוע שאם א' מהם ידוע וב' תחלה אין להם שכונה: **מת פרט** להרוג שאין לו תפוסה ולא שכונה משום דכחסר דמי והכי גמירי: **משבשב פרט** לישב [בדרכו] **פרט** לשראשו מונח בין יריכותיו. דדלמא עובדי כוכבים נינהו כיון שלא נקברו כדין: **ראשו** של זה בצד מרגלותיו של זה. אין דרך ישראל לקבור כך מתיהם. **א' ידוע וב' תחילה** פי' שהיה ידוע הקבר אבל אין ידוע אם נקבר שם לשם קבר או לפי שעה והיה דעתם לפנותו: **ושנים תחילה** שלא ידעו שהיו קבורים שם אלא עתה מתחלה מצאום **או א' תחילה וב' ידועים יש להם תפוסה.** אם בא לילטלם משם: **ואין להם שכונה.** ויכול לפנותם משם כיון שלא היו שלשתן מענין א' אין תולין שנקברו שם לשם קבר שהרי נמצאו ב' שאינם ידועים וכן ב' ידועים וא' תחלה אבל כששלשתן ידועים או תחילה אז אנו תולין שלשם קבורה הונחו שם: **היכי דמי תפוסה.**

בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק הימנו ולהלן עשרים אמה שרגלים לדבר שאילו תחילה מצאו נוטלו ואת תפוסתו: גמ' אמר רב יהודה מצא [א]**פרט למצוי מת** [ב]**פרט להרוג מושכב** [ג]**פרט ליושב כדרכו** [ד]**פרט לשראשו מונח בין ירכותיו דילמא עובד כוכבים הוא:** [ה]**מצא שנים ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה וראשו של זה בצד מרגלותיו של זה אין להן תפוסה ולא שכונת קברות** [ו]**מצא שלשה האחד ידוע ושנים תחילה או** [ז]**שנים תחילה ושנים ידועים** [ח]**אין להם תפוסה ואין להם שכונת קברות מעשה ברבי ישבב שבדק ומצא שנים ידועין ואחד תחילה וביקש לעשותן שכונת קברות אמר לו ר"ע כל שיגעת לריק יגעת לא אמרו שכונת קברות אלא לג' [א] ידועין או לשלשה תחילה: נוטלן ואת תפוסתן:** [ט]**היכי דמי תפוסה אמר רב יהודה אמר קרא** [י]**ונשאתני ממצרים** [כ]**טול עמי וכמה שיעור תפוסה** [ל]**פירש רבי אלעזר** [ב] [מ]**(ברבי צדוק) נוטל עפר תיחוח וחופר בבתולה ג' אצבעות מיתיבי וכמה שיעור תפוסה פירש רבי אלעזר ברבי צדוק** [ג] **נוטל את הקיסמין ואת הקסמים וזורק את הוודאין ומניח את הספיקות והשאר מצטרף** [נ] **לרוב בנינו של מת ולרובע עצמות למלא תרווד רקב הוא דאמר כי האי תנא דתניא וכמה שיעור תפוסה א"ר יוחנן משום בן עזאי נוטל עפר תיחוח וחופר בבתולה שלש אצבעות: בודק הימנו:**

אמר

ולריך שיהא בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. שהיא כמנין שני מערות והחצר שביניהם. והתם[1] [ב]מתרגם לה רב ששת בריה דרב אידי אליבא דר"ש דאמר פותח בה שתי מערות של [ג]שש על שמונה דחדא מנייהו בנפלי ואידך מוקים לה כרבנן דאמרי שאין אורך המערה אלא ד' אמות על ו' אמות ותמני סרי הוא דהויין וקא מוקים לה דחדא מנייהו בגלכסונא והויין להו עשרים והתם פריסת לכולה [ג]מילתא דמתניתין דהכא: **חוץ ומצא אחד** [ד]**כתוב עשרים בודק ממנו ולהלן עשרים אמה.** משום דאיכא למימר שכונת קברות היא זו: **שרגלים לדבר.** שהיא שכונת קברות מדאשכח ג' בתוך כ' אמה שיש בין זה לזה מד' אמות ועד ח' ועכשיו מצא אחד [ד]בתוך כ' ולא אמרינן אתרמויי איתרמי דלא נקבר שם אלא [ה]אחד שאילו זה יחידי אם מצאו מתחילה היה רשאי לפנותו למקום אחר ונוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שמצא ג' בתוך כ' ואחד בסוף עשרים יש לומר שהיא שכונת קברות: **גמ' אמר רב יהודה מצא למצוי.** דהא דתנן מצא ג' ממתים מושכבין כדרכן דקנו מקומן ויש להן שכונת קברות פרט למצוי שאם היה יודע [ו] קודם לכן שאחד מהן נקבר לשם אין זו שכונת קברות ונוטלן ואת תפוסתן ומותר לו לפנותן למקום אחר שלא קנו [ז] מקומן: **מת פרט להרוג.** שאם מצא ג' מגויידין או שלשתן מגויידין אמרינן דהכי איתרמי שנהרגו לשם ונקברו [ח]שם שלא בבית הקברות ולא מחזקינן ליה [ט]כשכונת קברות אלא נוטלן ואת תפוסתן: **מושכב פרט ליושב.** שאם מצאן יושבין הואיל ואין מושכבין כשאר מתים נוטלן ואת תפוסתן: **דדרכו פרט לראשו מונח לו בין ירכותיו.** שאם מצא אחד מהם דראשו מונח לו בין ירכותיו אמרינן דהכי איתרמי שנזרק לשם: **מת שחסר אין לו תפוסה.** [י]**שנוטלו בלא תפוסתו: ולא שכונת קברות.** [כא]מאותן ג' אין להם שכונת קברות [ב]דלא קנו מקומן: **ולא הני מאי טעמא לא.** הוי שכונת קברות בשלמא ג' מצוי [ג]דהכי הוא דגמירי דבעי' שלשה ידועין או שלשה שמצאן תחילה כדאמרינן לקמן אלא כי מצאן אחד הרוג או יושב או ראשו מונחת לו בין ירכותיו או חסר [ד]הואיל ושלשתן מצאם תחילה שיש להן שכונת קברות מ"ש[ה]: **דילמא עובד כוכבים הוא.** [ו]ואיקבר להכא ועובד כוכבים אינו עולה מן הממין ולא פש להו [ז]להכא אלא תרי ותנן מצא שנים נוטלן ואת תפוסתן משום הכי לא קנו מקומן: **ראשו של זה בצד מרגלותיו של זה אין להם תפוסה.** דעובדי כוכבים הם שנקברים [ח]בכך וכן אם הן ג' וז' מהן נקברים כענין הזה אין להם שכונת קברות: **ו'. מהגלו ג' ממתים ידוע כבר וז' מהן** [ט]**שמצאו עכשיו תחילה או אחד מהן עכשיו תחילה הוא מצוי: וביקש לעשותן שכונת קברות.** דקנו מקומן: **אלא לג' ידועין או לג' שמצאן תחילה.** שלא היו ידועין קודם לכן דהכי הוא דגמירי אבל בחידוד גיסא לא: **ממלגים.** מעפר מצריים טוול עמי: **נוטל עפר תיחוח.** שנעשה מתמת הדם שיצא ממנו ומתמת מוהל שיצא מן המת: **וחופר בבתולה קרקע ג' אצבעות.** דאמרינן כשיעור ג' אצבעות נבלע בקרקע: **נוטל את הקיסמין.** [כ]של נסרים שנעשו מן הארון כשהרקיבו. ואמרי לה קיסמין של עצי בשמים כדכתיב בשמי בדברי הימים (ב' י) [ל]וכשיבואו במשכב אשר מלא בשמים: **ואת הקסמים.** קוזזות של אדמה שנדבקו מן הדם ומן המוהל שקורין בלשטי"ש בלע"ז: **וזורק את הוודאין.** דבר שהוא ודאי לו שאינו מן המת שלא יאמר להן משום טומאה: **ומניח את הספיקות.** שיהא מפגן למקום [מ]אחד דמוסשין להן משום טומאה: **והשאר.** דברים שהן מן המת וקיימין [נ]מצטרפין לרוב בניינו של מת [ס]דלהכל: **ולרובע עצמות למלא תרווד רקב.** ודקא אמר לעיל בפרק ב"ג וגזיר (דף נא.) נקבר בארון של עץ אין לו רקב הני מילי בעייניה אבל (לא) לאיצטרופי לאחריני שנקברו ערומים בארון של שיש [ס]מצטרף:

[1] נדמ"ל גדולה. [2] ל"ל כגון שבדק. [3] בס"י עוד. [4] ל"ל ידוע שלשם שכונת קברות שם. [5] ל"ל ולכן לא אמרו.

[1] נראה דל"ל דאמר דאורך המערה מ' והחצר ו' עשרין ותמתין הויין ואי' דרבנן דאמרי כו'. [2] ל"ל מיני קיטוי ובשמים קסמים כמו כו'.

[1] נראה דל"ל דאמר דאורך המערה מ' והחצר ו' עשרין ותמתין הויין ואי' דרבנן דאמרי כו'. [2] ל"ל מיני קיטוי ובשמים קסמים כמו כו'.

ח"ו **שכונת קברות.** וניכר שלשם קבורה נתנום שמה ואסור לפנותם משם ואפי' א' אם היה יודע שלשם קבורה נתנו שם היה אסור לפנותו אלא שבא' או ב' אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם או נקברו בשדה בלא רשות הבעלים ולא קנו מקומם אבל כשהם ג' מוכח שזה המקום מיוחד לקבר כי אורך המערה הוא ח' ורחב המערה ד' אמות: כמלא מטה וקובריה לא גרסי' הכא דבש' המוכר תגן בבי חצר ז' על ז' כמלא מטה וקובריה אבל לענין שיעור מערה לא שייך למתני שיעור זה: **ובודק ממנו ולהלן כ' אמות** דהיינו שיעור אורך ב' מערות והחצר ובפ' המוכר פריך אי לימא כר"ש [ב] דאמרי אורך המערה ו' והחצר ו' י"ח הויין ומוקי לה כרבנן דבדק באלכסון וא"נ כר"ש ובנפלים. ותימה אמאי לא פריך

[1] נדמ"ל גדולה. [2] ל"ל כגון שבדק. [3] בס"י עוד. [4] ל"ל ידוע שלשם שכונת קברות שם. [5] ל"ל ולכן לא אמרו.

מסורת הש"ס

[א] [לעיל נא: פ"ס], [ב] גי' מ"מ אחד, [ג] גי' מ"מ יש, [ד] [גי' העניין מענין לתפוסה], [ה] [ל"ל ממצרים טול עמי כך גירסת העניין בע"ז תכס וגי' הילקוט מקרקע מצרים טול עמי וח"ל הרב בערוערה דבתמי ובשאתני ממצרים וקבריתני בקבורתם שאין צריך לומר ממצרים אלא הכי קאמר מעפר של מצרים טול עמי וכתב התוספות יום טוב לא נמצא בכתוב שנקבר בתחילה במצרים והרמב"ם כתב דאמאמרא הוא), [ו] [טעות הדפוס ועי' תוס' ד"ה כמה], [ז] [ב"ב קא: קב:], [ח] ל"ל בסוף, [ט] ג' מ"מ לחוץ, [י] ולשאר שם בקבלה. כל"ל, [כ] [ב"ק סט:], [ל] גירסת מ"מ וי"מ קסמות, [מ] ל"ל ואת פריס, [נ] גירסת מ"מ אם ודאי, [ס] [ועי' תוס' כתובות מ. ד"ה רב וכו'],

נוסחת הריב"ן

[א] מפרש: כ: בל מ' על שמונה והדא מיניהו כו' מוקים לה אליבא דרבנן כו' אלא ו' אמות כו': ג: לכולה מתני': ד: בסוף כ': ה: אלא זה: ו: יודע זה קודם: ז: קנו את: ח: ונקברו במקומן: ט: בשכונת: י: ונוטלו: כ: אחד מהן אין: ל: ולא קנו: מן הכי הוא: נ: (הואיל כו' קברות) ליתא בכ"י: ס: דאתרמי ואיקבר כו': ע: ולא פש להו אלא: פ: בך וכן אם היו: צ: מצאו: ק: הקיסמין שנשרו מן הארון כשהרקיב: ר: אחד: ש: לאהל ורוצע כו': ת: מצטרפין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולל הני וכו' קברות מ"ע לא דילמא כל"ל והד"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ידועין או לשאם) תא"מ וי"ב בתוספתא (פט"ז דאהלות) ל"ג לה וע"ש שאמרו בא' ולא ב' תחלה אין להם שכונת קברות ח"ש המוצא (וע' ח"ר אהלות פט"ז): [ב] שם (בר' לוזק) תא"מ: [ג] שם טוטל כו'. ר"ב גירסת התוספתא (פ"ב דאהלות) בוזר את הלכלוכות ואת הקקמין ונוטל את הזולל ומניח את הספק וחזו עפר קברות מלא תרווד ועוד: [ד] שם והשאר מצטרף למלא תרווד ועוד עפר קברות כל"ל (וע' ח"ר אהלות פ"ב): [ה] תוס' ד"ה מיתיבי כו' מגיה בתוספתא מפרש שהספק מצטרף עם השאר לריבויו הרקב למלא תרווד ועוד עפר קברות ועפמ"ז דאהלות:

פי' הראש"ש

להקדיש וצריכה הערב שמש. וליתא להך פירושא דכל טבילה דרבנן לא בעיא הערב שמש ואחר הבאת קרבנותי' אוכלת בתרומ': **המוצא מת בתחי'** שלא היה יודע שהיה שם קבר: **משבש בדרכו.** בגמ' מפ' למעוטי מאי: **נוטלו ואת תפוסתו.** מותר לפנותו משם ולקוברו במקום אחר ונוטל מן העפר של הקבר עמו כשיעור המפורש בגמ' והוא נקרא תפוסה. וכן **אם מצא ב': מצא ג' אם יש בין זה לזה מד' אמות** ועד ח' פי' מקבר ראשון עד ג' אין פחות מד"א ולא יותר מח':

פי' הראש"ש

שכונת קברות. דאמר לעיל בפרק ב"ג וגזיר (דף נא.) נקבר בארון של עץ אין לו רקב הני מילי בעייניה אבל (לא) לאיצטרופי לאחריני שנקברו ערומים בארון של שיש [ס]מצטרף: **חופר בבתולה ג' אצבעות.** מפ' בירושלמי שמוהל המת נכנס בקרקע ג' אצבעות: **א"ר אלעזר נוטל עפר** תיחוח ה"ג וא"ר ר"א בר צדוק אלא ר' אלעזר אמורא הוא דפריש ליה [וקא מקשה ליה] מר"א בר צדוק וקאמר הוא דאמר כי האי תנא: **הקיסמין.** קוצץ עצים של הארון. **ואת הקסמות** כמו קוזזות אדמה: וי"מ שהיו נותנים בארון מיני [ב] קיוסמות כמו מקבל עליו עשר קיוסמות למאה דפ' המוכר פירות. **אלו נוטלן ונוזנן.** שלא יטמאו הנוגעים בהם קסמים משום גולל ודופק וקיוסמות שנבלע בהם מוהל

לו א מיי' פ"ט מה"ל טומאת מת הל"ו:

לח ב ג ד מיי' שם הלכה ג:

לט ה מיי' שם הל"ה:

מ ו ז מיי' שם הל"ג:

מא ח מיי' שם הל"ו וע"ש בכ"מ:

מב ט מיי' שם הל"ח:

תורה אור השלם

1. וְשַׁבְּתִּי עִם אֲבֹתַי וּנְשָׂאתָנִי מִמִּצְרַיִם וְקָבַרְתָּנִי בִּקְבֻרָתָם וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כִּדְבָרֶךָ:

בראשית מז ל

לעזי רש"י

בלישטי"ש. רגבי אדמה.

מוסף רש"י

מת שחסר. אבר כל שהוא, אין לו תפוסה. אין צריך ליטול תפוסתו עמו, **ולא שכונת קברות.** כי הא דתנן מצא שלשה המי זו שכונת קברות וקבר מקומו, ואלו איכא דאמר אבר אחד מהן אינו שכונת קברות ולא קבר מקומו (לעיל נא:).

פי' הראש"ש (המשך)

[מיניה] וביה מדקתני עד ח' אלמא אורך המערה ח' א"כ כ"ב הויין. וי"ל דשמא ס"ל שהחצר אינה רחבה כ"א ד' על ד': **ובודק הימנו ולהלן כ' אמה.** מן הדרום לצפון וכן מהמזרח למערב דמספקא לן איזהו רוחב המערה ומרוחב המערה ואילך צריך לבדוק כ' אמה. וכן צריך לבדוק מצד א' כ' אמה מן הצפון לדרום ומן המערב למזרח דמספקא לן לאיזה צד היו החצר והמערה הב'. ור"מ שאין צריך לבדוק אלא מצד א' שהיו רגלים להכניס ראש המת תחילה לכוך ורגליו לצד חלל המערה הלכך אין צריך לבדוק אלא לצד רגלי המתים: **מצא א' בסוף כ' בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר** שזו השדה עשויה לקברים והיו בה ג' מערות אחרות ומשום רגלים לדבר תנא כל הני משנתא הכא וכולן שנויות במקומן ואגב גררא תנהו הכא: **אמר רב יהודה המוצא פרט למצוי.** פרשב"ם פרט לידוע שאם א' מהם ידוע וב' תחלה אין להם שכונה: **מת פרט** להרוג שאין לו תפוסה ולא שכונה משום דכחסר דמי והכי גמירי: **משבשב פרט** לישב [בדרכו] **פרט** לשראשו מונח בין יריכותיו. דדלמא עובדי כוכבים נינהו כיון שלא נקברו כדין: **ראשו** של זה בצד מרגלותיו של זה. אין דרך ישראל לקבור כך מתיהם. **א' ידוע וב' תחילה** פי' שהיה ידוע הקבר אבל אין ידוע אם נקבר שם לשם קבר או לפי שעה והיה דעתם לפנותו: **ושנים תחילה** שלא ידעו שהיו קבורים שם אלא עתה מתחלה מצאום **או א' תחילה וב' ידועים יש להם תפוסה.** אם בא לילטלם משם: **ואין להם שכונה.** ויכול לפנותם משם כיון שלא היו שלשתן מענין א' אין תולין שנקברו שם לשם קבר שהרי נמצאו ב' שאינם ידועים וכן ב' ידועים וא' תחלה אבל כששלשתן ידועים או תחילה אז אנו תולין שלשם קבורה הונחו שם: **היכי דמי תפוסה.**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אמר רבא בדק[1] ומצא גם השני ופינה: בדק ואשכח. ובדק עוד ומצא ג'. לא [הא'] מפני לגבי ב'. דאיגלאי מילתא שבמתכוון קברותו כדי (לא) ליטמא [שם]: ולא הני תרי מפנה לגבי חד. א"ל שיפנה שניים ויחזיר[2] לגבי חד אלא השלישי למקום שהיה בו קבר ואיתא דגרסי הכא ומשום להו שכונת קברות פי' שיהיה בודק משם ולהלן עשרים אמה: **איבא** דאמרי כיון שניתן רשות לפנות. שכבר פינה קודם שידע שנשאר הם אף השלישי מפנה למקום שירצה דבאחד לא נתקן שכונת קברות וקנת קשה אם[3] הלכה היא ושמא כל זה מן ההלכה: ולישוינהו שכונת קברות ומשני אמר ר"ש בן לקיש עילא מצאו וטיהרו כל א"י ואין להחזיק טומאה ולהמיר:

בדק מב' אמה ולא מצא מאי.

דלאחד[4] מן הרוחות מי אמרי' כי היכי דלרוח זה לא מצא לא יהא זה זקוק לבדוק לשאר הרוחות מדברות זו ליכא לו לא:

אמר רב משרשיא שכונת קברות.

כלומר שכונת קברות של שלשה שנמצאו כבר יש לו אצל לא ילטרך יותר לבדוק מאי טעמא עילא מצאו וטיהרו את א"י אית דמפרשי בדק ולא מצא מאי מהו שיהא[5] לחפור בעומק עד שיגיע לסלע או לבתולה: **כל** ספק נגעים בתחילה עד שלא נזקק לטומאה טהור. דאוקמיה אחזקתיה ומסקת נגעים (פ"ס מ"ד) מפרש כילד שיש שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה בהרת כסלע לפון שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואינו יודע [איזה מהן] פשה טהור: משנזקק לטומאה. התם[5] מפרש כילד שיש באו אצל כהן בזה כסלע ובזה כגרים לפון שבוע בזה כסלע ועוד ובזה [כסלע] ועוד טמאין לפון בזה ובזה כסלע ואינו יודע איזה מהם כיהם שניהם טמאים עד[6] שיחזיק לשניהם להיות כגרים דכל חד אוקמיה בחזקת טומאה:

מנא הני מילי. דעד שלא נזקק לטומאה ספק נגעים לקבל אמר קרא לטהרו[6] (אומר) הואיל דפתח הכתוב בטהרה תחילה:

אי הכי אפי' משנזקק לטומאה נמי. דהא לא אילטריך קרא לעד שלא נזקק לטומאה דתיפוק ליה לאוקמיה[6] אחזקתיה אלא לנזקק לטומאה פר"ת: אלא אי איתמר דרב[7] (הונא) אדרב יהושע איתמר דמטהר אפילו נזקק לטומאה אצל מתני' [דהכא] נאמר[8] בין נזקק בין לא נזקק מסכרא לאוקמיה אחזקתיה: **ורבי** יהושע אומר כיהה מאי כיהה כיהה וטיהר ודלמא כיהה וטמא. ותימה דא"כ היינו ת"ק ופי' הר"ר יהודה מקורביל ודילמא כיהה וטמא ובא לאלון על ת"ק שתא קמא [מטמאו] מספק ור' יהושע בא לומר שהוא ודאי מעורע ומשני לך[9] דכיהה וטיהר לגמרי דאמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח בטהרה תחילה לעולם לא נאמרה במעורע אלא טהור גמור או טמא גמור:

בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק [לזיבה].

כמו בראיה ראשונה או שניה: במאכל ומשתה במשא ובקפיצה במרחה. שראה איש ואשה נזקקין זה לזה וכן משמע במס' זבין (פ"ב מ"ב) דפליג רבי יהודה ואמר אפי' ראה בהמה חיה ועוף נזקקין זה לזה מהרהר[10]: משנזקק לטומאה כמו בראיה שלישית לרבנן פרק בנות כותים (נדה דף לה.) דמחייבי קרבן אבל[11] רביעית לר"ש ליסתור מה שסבר: אין בודקין אותו. דהא מבשרו ולא מתמת אונסו לא קאי אלא לאתיים לרבנן או אשלישית לר"מ:

אונסו. כמו מאכל ומשתה והנך שבע דאמרינן שמרגילין זיבות טמא משנזקק לטומאה: ספקו ושכבת זרעו.

מס' נגעים: **רבי** נחמיה פוטר שרגלים לדבר. דמולה הוא הואיל והיקל ממה שהיה אילדי דתנא שרגלים לדבר נקטי' הכא: **מנה"מ** א"ר [נתן] דאמר קרא והזב את זובו לזכר ולנקבה. והזב רמיה ראשונה את זובו רמיה שניה לזכר ולנקבה אשלישית אקשיה רחמנא לנקבה ונקבה מטמאה באונס: **רבי** אלעזר אומר בשלישית בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו. מ"ט דר"א דלית ליה דרשה דאמרינן: אלא באתים קמיפלגי. ר"ש דרים הזב תדא את תרתי זובו תלתא ברביעית אקשייה לנקבה ובפרק בנות כותים (נדה דף לה.) מפרש ליה הש"ס טפי: אמר

אמר רבא בדק ופנה. בדק ומצא מת ופיינהו ממקומו כדתנן נוטלו ואת תפוסתו: **בדק ופנה.** נמי לשני כדתנן מצא שניים נוטלן ואת תפוסתן ולנבחר הכי בדק ואשכח שמצא שלישי[6] לא מפני ליה גבי אחר דמחזקינן[3] בשכונת קברות: ה"ג[3] **אמר רבא כיון שניפנה רשות לפנותן מפני להו ולישוינהו שכונת קברות אמר ר"ל עילא מצאו וטיהרו את א"י בדק מב' אמה ולא מצא מאי אמר רב משרשיא בר ירמיה אמר רב אמר רב**[7] **שכונת קברות.** וה"פ אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנות להן כשמצא את השניים כדתנן מצא שניים נוטלן ואת תפוסתן מפני להו להאי ג' [8] ואמאי מפני להו לישוינהו שכונת קברות שיחזרו למקומן ויחזיקו לאותו מקום כלילו עדיין יש שם מערות אחרות שביבותיו ולא יכנסו עוסי טהרות לשם כדי שלא יתחילו על הטומאה: **אמר ר"ל עילא.** כלומר כשניתנה רשות לפנות בשלא מצא שלא אחד ושניים כי הדר ומצא להך שלישי מפני[9] להו גבייהו כדי לטהר את המקום הזה שלא להחזיקו שיש מערות שביבותיה שיהו הכהנים ועוסי[7] שפשר מותרים להלך לשם: **קסני בודק ממנו והלן ואם בדק ולא מצא מאי.** מי אמרינן כיון דלא מצא אלא הנך ג' אתרמויי אתרמי דאיתקבור לכהא ולא קנו מקומן או דלמא כיון דג' הן מחזקינן ליה בשכונת קברות ואסור לפנותן: **אמר רב מנשיא אמר רב ה"ז שכונת קברות מ"ט אמר ר"ל עילא מצאו וטיהרו את א"י.** אלא של מתים מצאו דמתרגמינן (בראשית ג) אלע עילא: **וטהרו את א"י.** כלומר אע"פ[10] שאין כאן אלא הללו ג' קברים אמרינן זו היא שכונת קברות של עיר ושאר שביבות העיר טהור[11]: [12]ה"ג **ספק טמא**

ר' יהושע אומר ליכה:

מתני' בז' דרכים בודקים הזב

עד שלא נזקק לטומאה.

עד שלא ראה ב' ראיות: **באכילה ובשתיה.** ממתת רוב אכילה ושתיה. [13]הדרכים האמורים כאן מציאים האדם לידי זיבה: **ובמראה.** שראה אד או ד"א [14]ונפחד ממתמו והוי אונס ואמר מר (נדה דף לה.) מבשרו[15] ולא מתמת אונסו: **משנזקק לזיבה.** שכבר ראה [16] ראיה שוב אין בודקין אותו: **שרגלים לדבר.** שלא [17]בא מתמת אונסו אלא מתמת זיבה דאי אפשר להם בלא נחלוחי זיבה: **ורבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר.** שלא [18]בא מתמת הבאה הואיל ומתחילה היקל ממה שהיה: **גמ' מנה"מ.** דמשנזקק לטומאת זיבה שוב אין בודקין אותו: **א"ר נתן אמר קרא והזב את זובו.** לזכר ולנקבה אחר שאמר הכתוב שתי זיבות זב זובו הקיש הכתוב זכר לנקבה לראיה שלישית לומר לך מה נקבה דלא כתיב בה מבשרה ואפילו מאונסה הויא [19]טמאה אף זכר כיון שראה ב' פעמים משנזקק לטומאת ז' אפי' ראה את השלישית באונס כיון דחזא ב' פעמים שלא באונס [20]הוי טמא ומייתי קרבן: **ר"א אומר בשלישית בודקין אותו.** מפני הקרבן שאם ראה [21] ב' ראיות מתמת זיבות ואת השלישית באונס אינו מביא קרבן: **ברביעית אין בודקין אותו.** כלומר [22]כיון שראה שלא באונס וראה את הרביעית בתוך ימי ספרו ואפי' אם היא באונס אין בודקין אותו אם מתמת אונסו היא אלא [23]סותרין את הכל כדמפרש במסכת נדה בפ' בנות כותים (דף לה.): **ר"א דיש אתים.** הזב תדא את תרתי זובו תלתא וברביעית איתקש לנקבה דמטמאה אפי' באונס לא

מג א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל"ג:
מד ב מיי' פ"ו מהל' טומאת צרעת הל"ה:
מה ג מיי' שם הל"ו:
מו ד מיי' שם פ"ב הל"ו סמג עשין לאו:
מז ה מיי' שם הל"ט:
מח ו מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ב סמג עשין ריח ריט:
מט ז מיי' שם הל"ה:
נ ח מיי' פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ב והל' יב הל' יד:
נא ט מיי' פ"ד מהל' רוצח ושמירת נפש הל"ה:

הגהות התוספות

1. ל"ל בדק ופינה בדק ומצא. 2. ל"ל הנעים ויחזיקם. 3. ל"ל אם לא. 4. מיבת דלאחד נמחק. ול"ל פי' אם בדק לאחד מן הרוחות ולא מצא, מי אמרי' כו'. 5. (משנה ה). 6. בס"א לאוקמיה. 7. ל"ל דרב יהודה. 8. ל"ל מחלק. 9. ל"ל ומשני על כרחך. 10. מיבת מהרהר נראה מיותר. 11. מיבת אצל נמחק ול"ל אז.

פי' הרא"ש

המת דווקא את הודאי' דבר ידוע שאינו מן המת וגם אינו מטמא והשאר מצטרפין לרוב בניינו ומניינו: **ולרובע הקב עצמות ולמלא תרוד רקב.** כגון שנקבר המת ערום בארון של שיש ונפתח הארון מתחתיו ויצא מרקבותו דרך הפחת העפר שתחת הארון מתחתיו הוא ספק אם מעפר הארץ הוא או מרקביות המת והנמצא בתוך הארון הוא ודאי ומצטרף כולו יחד כמלא תרווד: **אמר רבא בדק ופנה ובדק ופנה בדק ואשכח.** כדין נמצא קבר א' ופנהו משם ולא הוה יודע שהיה שם קבר א' ושוב בדק ומצא אחר ופנהו משם ושוב מצא קבר ג': **לא דאי מפני גבי הנך** אין יכול לפנות הג' מכאן כי הובר הדבר (שאינן) [שהן] שכונת קברות: **ולא הנך תרי לגבי האי חד.** גם לא חייבוהו חכמים לחזור הב' למקומם כיון שבשעה שפינם משם לא היה ידוע שהיה שכונת קברות. **איבא דאמרי כיון שנתנה רשות לפנות מפני** להון פי' שברשות פינם כל זמן שלא מצא הג' מפנה גם הג' משם: **ולישוינהו שכונת קברות.** השתא מיהא איגליא מלתא דהויא שכונת קברות ולמה יפנה הג': **אמר ר"ל עילא מצאו.** א"י בעלילה מרעות ובסברא קטנה שהרו ארץ ישראל משום כהנים ועוסי טהרות והכא נמי כיון שברשות פינם הב' התירו לפנות גם הג' ולא דמי לקבר הידוע דאסור לפנותו דאין כאן ידיעה ודאית: **בדק ב' אמה ולא מצא.** בתוך ב' שום מת מי אמרי' לא בדק שפיר וצריך עוד לבדוק עד קרקע בתולה: **אמר רב ששת ה"ז שכונת קברות.** אין לטמא אלא ג' הראשונים שמצא ואין צריך לבדוק עוד. וק"ל דבפ' ט"ז דאהלות בתר הך משנה תנן הבודק בודק אמה ומניח אמה עד שהוא מגיע לסלע או לקרקע בתולה. אלמא מתחלה צריך לבדוק עד קרקע בתולה. ועוד דלשון ה"ז שכו' קברות לא משמע כהאי פי' עוד מפ' בדק כ' אמה ולא מצא מהו שהצריכו לבדוק עוד כ' אמה מרוח אחרת מי אמרי' כיון דלא אשכח מהאי גיסא. אידך גיסא נמי ליכא או דלמא

תורה אור השלם

1. זאת תּוֹרַת נֶגַע צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָל כְּלִי עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ:
ויקרא יג נט
2. וְהִדַּרְתָּה בִּבְדָקָה וְהִנֵּה אֶת זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה:
ויקרא טו לג

נוסחת הריב"ן

א) שלישי דאילו אם מתמתה מצא שבאמת לא היה דשאי לפינהו מפני שנעשה שכונת קברות לא הלו שלישי מפני ליה כו': ב) דמחזקינן ליה: ג) ה"ג ל"ל אמר רב': ד) אמר רב שכונת: ה) שלישי גבייהו ואמאי כו' שיחזירם למקומן ויחזיק אותו מקום: ו) מפני ליה: ז) ועוסי טהרות: ח) שלא מצאו אלא: ט) טהור דאמרינן ליכא שכונת קברות אחריתי הכא אלא הך שכונת קברות מפי המורה הס"ד: י) בכ"א אית הכי עד שלא נזקק לטומאת נגעים דספק טהור ה"ג ספק טמא רבי יהושע היכה מאי היכה אמר רבה היכה ויטהר: כ) וטעיתא משום יותר מדאלו וכל הדברים כו': ל) ונתפחד ממתמת מרדה ושותת זיבה והוי אונס: מ) שלא ממתמת אונסו הוא שלא: נ) שלא ממתמת כו' ממה שהיה מפי המורה הס"ד: ס) הוא זיבה: ע) זב הוי ומייתי קרבן: פ) שאם ראה את השלישית באונס: צ) לאחר שראה: ק) מותר אתו:

מוסף רש"י

עילא מצאו וטיהרו את ארץ ישראל. עלילה בעלמא מצאו חכמים והחזיקו בה לענות עליה לעטר אל ארץ ישראל (כתובות כ:). **אם בהרת קדמה לשערה לבן** טמא. דשער לבן מטמיני טומאה וכגון שקדמו בהרת דכתיב (ויקרא יג) והיה בהפך שער לבן בבהרת (נדה יט. וכעי"ז ב"מ פו:). **ואם שער לבן קודם לבהרת טהור.** לפי מה שכתוב בתורה (ב"מ שם). **ספק.** אם זה קדם אם זה קדם (שנהדרין פז:). **כיהה וטהור.** כלומר כהה הגגע דטור מטמיני טהרה כשמשתנה הלובן לאחר הסגר ולרבנן אם נכנס למקדש חייב כרת ולר' יהושע פטור (שם) הרי הוא כהה הגגע ממראהו שהוא טהור, ומשם ר' משה הדרשן שאמרתי ור' יהושע קיימה, מאי קיימה אמר רבה קיימה וטיהר, כלומר קיימה בדבר ומחלק עליהם וטיהר, כאדם שעיקרו שייט על אדם שאין מגביה לדברין, וכן מצאתי בס"ב ור' יהושע קיימה טיהר (כתובות עה: וכעי"ז נדה יט.). **משבעה דרכים בודקין את הזב.** שמת מתמת אחד מהן ראה ואונס הוא וטהור, דרחמנא אמר מבשרו, מאלו ולא מתמת

אונס, והאשה באונס נמי מטמאה, כדאמר בפרק בנות כותים (נדה לו.): כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור (קדושין ב:). ואמדוהו לטיהר. מיתה דין, אבל אמדוהו תמילה לאיסה לרבנן פטור (סנהדרין עח.). **והקל ממה שהיה.** וחזרו ואמדוהו לטיה (שם). **שרגלים לדבר.** שלא מת מתמת מכה זו שהרי היקל (שם). **באתים קמיפלגי.** וחזר את זובו לזכר ולנקבה (נדה לה.).

ארץ מיהא לבדוק ה"ז שכונת קברות וא"צ עוד לבדוק. ז) וגם על פי' הק"מ דלדברי המפרשים שא"צ לבדוק רק מרגלי המת ואילך ליכא למיבעיא מידי דלדברי המפרשים שאין הכר ברגלי המת פשיטא דצריך לבדוק מב' צדדים דהי מנייהו מפקת. ואמאי פשט ליה דא"צ ועוד שהרי זו שכונת קברות לא משמע בא כפי' זה. וג"ל לפרש בדק ולא מצא מאי ומיבעיא ליה אם מותר לפנות ג' מכאן דקודם בדיקה חיישי' שמא מערות היו כאן מתוקנים לקברים וכיון דבדק ולא מצא הוברר הדבר שאין כאן שכונת קברות דאין דרך לקבור מתים אלא במקום המיוחד לקברים הרבה: ח) **שכונת קברות** ופשיטא ליה כיון דג' הם מחזקי ליה שכונת קברות אע"פ שלא מצא ועוד: **כל ספק נגעים בתחילה טהור וכו'** בפ"ה דמסכת נגעים מפ'

ט) נראה דל"ל וגם על פי' זה יש להקשות דלדברי המפרשי' כו'

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא ספק מחמת זרע[1] ספק מחמת ראיה וביון דנזקק לטומאה ספקו טמא. פר"י כדלמרינן בפ' המפלת (נדה דף כב.) זיבה דפתיכא ביה שכבת זרע לא סתרה אלא יום אחד זיבה דלא פתיכא ביה שכבת זרע סתרה שבעה ורבא מיירי כגון שבדק עצמו ומצא שכבת זרע וגם זיבה על הבגד ולא נודע אם בלה הזיבה לבדה והשכבת זרע לבד ויסתור שבע או פתך בה זיבה שבלו יחד ולא יסתור רק יום אחד:

ושכבת זרע למאי אילימא למגע. דמשמזקק לטומאה יטמא לשכבה[2] זרע במגע פשיטא מי גרע משכבת זרע דטהור בעלמא ואפי' לא נזקק נמי אלא למשא דשכבת זרע דטהור בעלמא אינו מטמא במשא ובשמזקק לטומאה מטמא במשא:

אילימא האי תנא דתניא כו' אפילו רבי יהושע לא קאמר אלא בצחצוחי זיבה אבל בעיניה לא. ושכבת זרע דמתני' משמע דלפ בעייה: אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה. דבמסכת זבין (פ"ב מ"ג) תנן הרואה קרי [אינו מטמא בזיבה] כל מעת לעת שהקרי פוטר זיבה הבא לאחריה כל מעת לעת אבל משמזקק לטומאה אז לא תפטור השכבת זרע את הזיבה הבא אחריה:

סבר רב פפא קמיה דרבא למימר איידי חולשא הוא דחזא. כלומר להכי אחריו קרי פוטר זיבה הבא אחריו כל מעת לעת דאיכא בין אחריו כל מעת לעת שמשמע דאינו מטמא אלא בזיבה הבאה מיד[3] מן השכבת זרע הוא דחזא וקרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו אבל משמזקק לטומאה אונס לא פוטר והיינו נמי טעמא דרב אדא בר אהבה: **אמר** ליה **רבא** [**והא תנן**] **גר שנתגייר מטמא בזיבה** [**מיד**]. ה"ג ואמאי הא אין לך חולי גדול מזה פר"י גר שראה קרי קודם שנתגייר ונתגייר ולא זיבה מטמא בזיבה ולא תפטור קרי את הזיבה ואם כדברי רב אדא בר אהבה דטעמא דקרי פוטר בזיבה הבא אחריו משום חולשא גבי גר נמי נימא הכי דאין לך חולי גדול מזה דכי היכי דבדקינן אותו לפטור בקרי[4] דמה לי קרי שראה כשהוא עובד כוכבים מה לי שראה כשהוא ישראל: **אלא תנאי** [**היא**] כלומר דרב אדא ורב פפא ליתא דולחי דטעמא דקרי לאו משום חולשא אלא משום גזירת הכתוב דדרשינן בספרי והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שהקרי פוטר זיבה[5] כל מעת לעת ולכך ל"ש נזקק ול"ש לא נזקק אמרי' דקרי פוטר זיבה הבאה אחריו מעת לעת ושכבת זרע דמתני' לאו בזיבה איירי כדאמר רב אדא בר אהבה אלא כדאמר מעיקרא למשא והכי[6] תנאי[6] של זב דאמרי דקרי של זב מטמא במשא[7] מעת לעת כלומר כשראה קרי תוך מעת לעת שראה בזיבה: **רבי יוסי אומר כו'.** ול"ת ולייתי מתני' דמסקת כלים (פ"פ מ"ג) למעלה מהסס רוקו של זב ושכבת זרעו שמטמא במשא ופרק כיצד הרגל (פ"ק דף כה.) מייתי לה [וי"ל] שרגילים לדבר דמתני' מייריי[8] דוקא שכבת זרע שראוה סמוך לזיבות (והתם בעי לאתויי שיטמא[9] במשא כל ז'): **במאי** קמיפלגי בדשמואל דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור. שהוא זב מקרה לילה כלומר שאם ראה קרי תוך ו(היום)[10] אחר שראה הזיבה[11] ס"ל טמאה משום לקרי: וכתיב לפנות ערב. אף[12] אחר שפנה הערב[13] והיינו עד מעת לעת וכדדרשינן נמי בספרי כדפריש' לעיל דמשמע מעת לעת: מ"ד מעת לעת דייק מלפנות ערב ומ"ד יומו דייק מלילה ואידך הא דכתיב לילה משום דאורחיה דקרי למיתא בלילה. ונראה לומר דאידך דורש[1] לפנות ערב לטומאה דמטמ' באונס טמא: **א"ל רבא והתנן גר שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מעת לעת ר' יוסי אומר יומו**: ובתוס' מוקי לה בנתגייר מהול דאי לאו הכי כל זמן שמצטער מחמת [המילה] אינו מטמא בזיבה: ה"ג **ואין לך חולי גדול מזה.** פירוש ואי אמרת דטעם דקרי מטהר בזיבה משום חולשא מה לי יש ישראל מה לי גר אדרבה טפי חולשא איכא בגר שהכניס עצמו לדאגת

אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא ספק מחמת זרע ספק מחמת ראייה וביון דנזקק לטומאה ספיקו טמא: שכבת זרעו טמאה: למאי אילימא למגע מי גרע משכבת זרע דטהור אלא זרעו של זב מטמא במשא מאן שמעת להא דאמר שכבת זרע של זב מטמא במשא אילימא האי תנא דתניא[6] רבי אליעזר אומר שכבת זרעו של זב אינו מטמא במשא ורבי יהושע אומר [8]מטמא במשא לפי [3]שאי אפשר לה בלא ציחצוחי זיבה אפי' רבי יהושע לא אמר אלא משום ציחצוחי זיבה אבל בעיניה לא אמר אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה סבר רב פפא קמיה דרבא למימר איידי חולשא הוא דחזי א"ל רבא [3]והתנן [2]גר שנתגייר מטמא מיד בזיבה א"ל אין לך חולי גדול מזה אלא תנאי היא דתניא שכבת זרע של זב מטמא במשא כל מעת לעת ור' יוסי אומר יומו במאי קמיפלגי בדשמואל דשמואל רמי [1]כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ותנא מקרה לילה וכתיב לפנות ערב ירחץ במים מ"ד מעת לעת דייק מלפנות ערב ואידך דייק מקרה לילה ומ"ד מלפנות ערב הכתיב מקרה לילה א"ל אורחא דקרי למתיא בליליא: **מתני'** [2]נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי שנא' [2]ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון [3]ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר א"ר יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם א"ל רבי נהוראי והלא כבר נאמר [4]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני שכבר היה עליו מורא של בשר ודם: **גמ'** [7]א"ל רב לחייא בריה

חטוף

לא תימא. דהאי ספיקו דאמר שמטמא דקא בעי למימר ספק חזא ספק לא חזא דמש"ה לא מוקמינן עליה טומאה לא לענין חיוב קרבן ולא לענין סתירה אם כבר התחיל לנמות ימי ספרו כדכתיב[9] וספר לו שבעת ימים לטהרתו אלא ודאי חזא ומיהו ספק מחמת שכבת זרע: **מי גרע.** שכבת זרע דזב משכבת זרע דטהור דטמא במגע כדאמר מר (נדה דף מג:) [1]ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע (ויקרא כב) אי לרבות את הנוגע: **אלא אמר רב אדא בר אהבה.** מאי הא דקאמר דשכבת זרעו טמא לומר שאין תולין בה דלאחר שנזקק לטומאה אם ראה קרי [6]וראה זיבה אין אותה זיבה בקרי כי היכי דתנן במס' זבין (פ"ב מ"ג) הרואה קרי אינו מטמא בזיבה כל מעת לעת: **סבר רב פפא קמיה דרבא למימר.** דאם נזקק לטומאת זיבה חזא נמי להך זיבה ולא מחמת קרי אבל היכא דלא נזקק לטומאה וראה קרי היינו טעמא דתלינן את הזיבה בקרי ואינו מטמא כל מעת לעת משום דלאו ע"י חולשא הוא דחזא דהא אכתי לא נזקק לזיבה: **א"ל רבא והא תנן.** במס' זבין[1] עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד) בד"א בזמן שנתגייר מהול והא הכא לדיבה חולשא ואפ"ה לא תלינן את הזיבה בקרי והוי טמא מיד א"ל כיון דמקבל עליו עול מצות אין לך חולי גדול מזה. ולא חולי ממש קאמר דאי חולי ממש לא הוי מטמא בזיבה אלא אחד [3]מן דרכיים שבודקין בהן את הזב ששינו במשנתינו אלא מחמת חולשא [7]בעלמא הוא דחזא שכן זיבה באה מבשר מת ולא מחמת קרי: **אלא תנאי היא.** אלדעיל דלא דהא דלחינן לעיל מאן שמעת ליה דקאמר שכבת זרעו מטמא במשא רבי יהושע היא ואמר עלה ואפ' רבי יהושע לא אמר אלא מחמת זיבה אינה מיכא תנאי אחריני דאמרי [6]דעליכא טעמא משום ליחלוחי זיבה אלא שכן גזירת הכתוב דתניא שכבת זרע של זב מטמא [1] מעת לעת לאחר שראה זיבה [1] מטמא במשא: **ר' יוסי אומר יומו.** בלבד שראה בו זיבה אם ראה קרי תולין את הקרי בזיבה ומטמא במשא אותו היום בלבד אבל מכאן ולהבא לא ולאו משום דסבירא ליה דאי אפשר בלא ליחלוחי זיבה אלא שכן גזירת הכתוב. [8]ובכי האי דשמואל קמיפלגי דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה ורחץ במים את כל בשרו [9]אלמא מדשני [10] בדיבוריה ש"מ דבטומאת קרי קאמר: [1]**מ"ד כל מעת לעת.** מטמא שכבת זרע של זב דדייק מלפנות ערב דמשמע ב' ערבים לפנות חד ערב משמע כדכתיב כי פנה היום (ירמיה ו) והאי דכתיב ערב היינו נמי ערב אחרינא והוי משמע [9] [2]דכתיב ביה מערב ועד ערב לומר לך מערב ועד ערב מטמא שכבת זרע של זב במשא דה"ל תניא לה בסיפרא[9] והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שהקרי פוטר בזיבה מעת לעת: **ואידך דייק ממקרה לילה.** דמשמע עד לילה מטמא במשא כי זיבה דהיינו יומו: **אורחיה דקרי דאתיא בליליא.** כשמהרהר על [3]משכבו **ודבר הכתוב בהווה: מתני' דדברי רבי נהוראי.** כך דברי רבי נהוראי: **מה מורה האמורה בשמשון נזיר.** דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן (שופטים יג): גמ'

כדדרשינן בסיפרי דקרי פוטר זיבה של אחריה כל מעת לעת: **מה מורה האמור בשמשון נזיר.**

מחמת ש"ז פירוש ספק אם ראה ש"ז תחילה וטיפת זיבה הבאה אח"כ אינה טמאה כדתנן ש"ב דמס' זבים הרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת שם ספק אם טיפת זיבה יצאת תחילה ועד שלא נזקק הקרי מטהר הזיבה משום דהוי אונס שנידעדעונו איבריו ונתרוקן גופו ונחלש והוי כחולי: **משנזקק לטומאה אפי' אונס נמטא.** וק' לפי זה מאי קאמר מחמת [ספק] ש"ז אפי' ודאי מחמת ש"ז טמא. ועוד לרב אדא בר אהבה דמפרש שכבת זרעו לענין שאין תולין היינו ספקו: **מי גרע משכבת זרע דטהור דמטמא במגע** ואפ' ר' יהושע לא קאמר אלא משום צחצוחי זיבה אבל בעינא לא ומתני' קתני דאין ש"ז מטמא במשא מטעם ש"ז ולא משום זיבה ואפ' איכא בלא צחצוחי זיבה: **אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה.** פי' אם ראה זיבה אחר קרי אין תולין שמחמת הקרי בא הזיבה והא דתנן דקרי מטהר הזיבה מעת לעת משום דמחמת חולשא דקרי חזי. ולכך משנזקק לטומאה דמטמ' באונס טמא: **א"ל רבא והתנן גר שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מעת לעת ר' יוסי אומר יומו**: ובתוס' מוקי לה בנתגייר מהול דאי לאו הכי כל זמן שמצטער מחמת [המילה] אינו מטמא בזיבה: ה"ג **ואין לך חולי גדול מזה.** פירוש ואי אמרת דטעם דקרי מטהר בזיבה משום חולשא מה לי ישראל מה לי גר אדרבה טפי חולשא איכא בגר שהכניס עצמו לדאגת

בו הכתוב בטהרת תחילה. מזה יש ללמוד דכל ספק מקלינין ביה לטהרו: **אי הכי דמהאי קרא ליפת ליה. אפ'** נזקק **לטומאה נמי** דגזרת הכתוב הוא: **אלא כי אתמר דרב יהודה אדא אתמר** והך קרא אתא לדרשא אחרינא והא דמיפלגי במתני' בין נזקק לטומאה ובין לא נזקק מקראי דת"כ דריש ליה כדפרי' במתני': **אם בהרת קודמת לשער לבן טמא.** דכתיב והיא הפכה שער לבן דבעי' שהבהרת מהפכתו ללבן: **ספק טמא** וד' יהושע **אומר ביהה.** פי' טהור כמו והנה כהה הנגע: **ודילמא ביהה וטמא** כלומר מ"ט דר' יהושע דמטהר דילמא ראוי להיות טמא והוי כמו מה"מ אלא שלשון נזיר משונה: **בשבעה דרכים בודקים את הזב.** שאם ראה מחמת אונס טהור דדרשי' מבשרו ולא מחמת אונסו. **עד שלא** נזקק **לטומאה** דהיינו כשרואה ראיה שניה שבה יגמור לטמא משכב ומושב אבל ראיה ראשונה מטמאה באונס טומאת ערב כדין בעל קרי כדדרשי' פ' בנות כותים זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז. ראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי ומצטרפ' עם השניה אפ' היתה באונס: **במאבל** אם אכל דברים המביאים לידי זיבה כדמפרש פ"ק דיומא ו) ר"ג בש' בי"י בריבוי **שתיה במשא** כבד שנשא **במראה** ראה אשה אפ' לא הרהר **ובהרהור** אפ' לא ראה ואם אירע לו א' מאלו הו' קודם שראה ראיה שניה שלא באונס: **אין בודקין אותו** ואף אם ראה שלישית באונס נעשה זב

ו) ל"ל דאין מאכילין אותו לא תנב"ש: כמשתה. כריטוי שתיה וכו'.

נב א מיי' פ"ח מהל' טומאת מקדש ומושב הל"י"ד:

נג ב מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ד:

נד ג מיי' פ"ב מהל' מירות הלט"ז:

תורה אור השלם

1. כִּי יִהְיֶה בָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

דברים כג יא

2. וְתֹדֹר נֶדֶר וְתֹאמַר יְיָ צְבָאוֹת אִם רְאֹה תִרְאֶה בְּעֳנִי אֲמָתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וּנְתַתִּיו לַיְיָ כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ:

שמואל א א יא

3. כִּי הִנֵּךְ הָרָה וְיֹלֶדֶת בֵּן וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ כִּי נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:

שופטים יג ה

4. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי:

שמואל א טז ב

הגהות התוספות

1. ל"ל שכבת זרע. 2. ל"ל השכבת. 3. ל"ל שנתקרבן. 4. ל"ל וכי היכי דבדקינן אותו בכל מ"ז דלכם כן צריכין לבדוק אותו לפטור בקרי כו'. 5. ל"ל זיבה הבא אחריו. 6. ל"ל ומכי מנאי דאמרי' בקרי כו'. 7. כלן הם ש"ז ומ"ד דמעת לעת שכבת זרע של זב מטמא במשא כל מעת לעת כו'. 8. ל"ל משמע. 9. ל"ל מאן דמטמא. וכ"ש ליתא כל מה שבמוגרים. 10. ל"ל לילה. 11. ל"ל תגרוס הזיבה טומאת משא לקרי. 12. ל"ל דמשמע אף. 13. ל"ל הערב של יום הזיבה.

פי' הרא"ש (המשך)

לקרבן וכן הרביעית סותרת אפי' באונס: **ספקו ושכבת זרע.** מפרש בגמ' שרגלים לדבר שלא באתה הראיה מחמת האונס כיון שכבר נעשה זב: **מה"מ** דבשלישית אין בודקין אותו: **דאמר קרא והזב את זובו לזכר ולנקבה הזב חדא זובו תרי לזכר עד כאן יש לו דין זכר שאינו ממטא באונס מכאן ואילך ולנקבה יש לו דין נקבה ומטמא באונס דהאיתא [בפ'] בנות כותים כי זובב זוב דמה הרי אונס אמור ומה אני מקיים דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד: **והא דתניא ר"א אומר בשלישית בודק' אותו.** ובראיית אונס אינו נעשה זב לקרבן. **ברביעית אין בודקין אותו** וסותרת אפי' באונס במאי קמיפלגי. **ר"א דורש את וג'** ראיות יש דין זכר: **אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא דהא ודאי אלא למגע.** אלא ודאי מ' מחמת ראה כגון שבדק בעד ומצא עליו זיבה וקרי ואינו יודע אם ראה כל אחד בפני עצמו וסותר ז' או אם ראה שתיהם בבת אחת ואינו סותר אלא יומו כדאיתא פ' המפלת זיבה דפתיכא ביה שכבת זרע לא סותרה אלא יומא. ר"י מ' ספק

ו) [ב"ק כה.], ג) [נדה סב.], ג) זבים פ"ב מ"ג ע"ש, ד) ברכות נג.], ה) [ויקרא טו], ו) ל"ל מז אים, ז) פ"ב מ"ג, ח) [תוספתא זבין פ"ב ה"ד], ט) גי' ל"מ בשהו הל"ל אלא מדשני כו', י) [תצא כג יב], כ) ל"ל היא דתניא פ"ז של זב, ל) גי' ל"מ מע"ל, מ) גי' ל"מ הזיבה טומאת משא לקרי, נ) [מ"ג בזיבים פ"ב חזיבים פ"ל גי' יוסי דאינו פוטר קרי לזיבה של אחריה אלא יומו והניח הסוי"ט הדבר הזה בתמיה רבה ומייב קושיא מוספת בתוכן אחר ע"ש ועי' ל"מ],

נוסחת הריב"ן

ל) וחזר ולחה: ב) דבבר שנזקק: ג) שזו אחד מן הדלכים: ד) תולנת הוא: ה) דלא הוי טעמא: ו) טמא כל מעת לעת כו': ז) שלאה זיבה של קרי מטמא במשא מעת לעת: ח) ובהאי דשמואל: ט) מדשני קבא בדבריה: י) בכ"א כתוב בזה"ל בגליון פ' בתוס' אים אשר לא יהיה טהור מקרה לילה דמשמע אים אשר לא יהיה טמא אלא אם יהיה מקרה לילה אם לא יהיה מטמא ש"ל ז' זבו שהוא זב מקרה לילה הוא מטמא הקרי כזב לטמא במשא ומו לא חבו יומו: כ) כדכתיב מערב ועד ערב ולומר לך דמעתה ועד ערב כו' וה"ר תניא לה בספרי: ל) מטמו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מ"ד כל מעת לעת וכו' והוי משמע כאילו כתיב ביה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש גו'. עי' שיטה מקובצת:

מוסף רש"י

שאי אפשר לה בלא צחצוחי זיבה. שאי אפשר לראות שכבת זרע הבאה מן הזב בלא טיפת לחלוחי זיבה (נדה כב.).

פי' הרא"ש

לה: **עד שלא נזקק לטומאה** כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואין ידוע באיזה מהם פשתה בין באיש א' בין בב' אנשים שהוה. ואע"ג בודאי א' מהם טמא וכ"ש באיש א' בודאי אותו האיש שיש בו נגע טמא אפ"ה טהור: ובת"כ דריש ליה מקרא וטמא אותו את הודאי הוא טמא פי' נגע שהוא ודאי טמא ולא קאי אגברא ואינו טמא את הספק: **משנזקק לטומא' ספקו טמא.** כיצד ב' שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד שניהם טמאים עד שיחזורו להיות כגריס. ובת"כ דריש ליה מקרא ואחר אותו את הודאי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק: **מה"מ דספק נגעים לחקל: תוארל ופתח**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות